

Gènova, el pacte que va forjar el deplorable destí dels catalans

Ara fa 300 anys, el 20 de juny del 1705, un grup de nobles vigatans va signar un pacte amb Anglaterra, un acord que els anglesos van incomplir, amb la qual cosa van deixar els catalans a mans de Felip V de Borbó.

RAFA GIL / EL TEMPS

Tres anys després de començar la guerra de Successió, l'intent dels països que formaven l'Aliança de l'Haia d'envair Espanya i posar Carles d'Àustria al tron havia fracassat. Aleshores, la reina Anna d'Anglaterra, en nom dels aliats, cercà el suport dels partidaris de l'arxiduc Carles a la Península que estiguessin disposats a aixecar-se contra Felip V i facilitar el desembarcament de les tropes austriacistes.

Així, un representant de la reina, Mitford Crowe, bon coneixedor de Catalunya, va establir contacte amb un grup d'antifilipistes de la plana de Vic. El pacte, signat a Gènova el 20 de juny del 1705 per Crowe i els vigatans Antoni de Peguera i Domènec Parera, estipulava, a grans trets, que els catalans donarien suport al desembarcament aliats, i que, a canvi, l'arxiduc Carles respectaria les constitucions catalanes un cop fos coro-

nat. El descontentament dels catalans vers la política de Felip V era, a principi del 1705, cada dia més gran. Els austriacistes veien que el rei no respectava les constitucions i que, a més, per mà del virrei Velasco, controlava la Generalitat i reprimia els intents de revolta. El pacte de Gènova, però, va donar ales als austriacistes, tant del Principat com de la resta de la Corona d'Aragó. A més, sumat al fort sentiment antifrancesc latent des de feia anys, va possibilitar l'entrada dels exèrcits de l'arxiduc Carles a la Península. D'aquesta manera, el 13 d'agost d'aquest mateix any, les tropes aliades, dirigides pel general Joan Baptista Basset, desembarcaven a Altea, al regne de València. La guerra de Successió es traslladava a un nou escenari.

El conflicte bèl·lic entre els Àustria i els Borbó s'havia iniciat el maig de 1702. Les potències europees, sobretot Anglaterra, Àustria i Holanda, agrupades en l'Aliança de l'Haia, van declarar la guerra a França i a Castella perquè no acceptaven el testament de Carles II, darrer dels Àustria espanyols, en favor del Borbó Felip d'Anjou. Els aliats recelaven del poder que tindrien França i Espanya sota una mateixa dinastia i, per

Anglaterra va ser conscient de la injustícia

En virtut del pacte de Gènova, els anglesos es van comprometre, i així ho van fer, a desembarcar a Catalunya 8.000 soldats, 2.000 cavalls, 12.000 fusells amb municions i pagar 6.000 homes que, a canvi, els vigatans van haver de mobilitzar. Els aliats van garantir també que, tan bon punt l'arxiduc Carles arribés a Barcelona i fos acceptat com a rei, ratificarien el pacte amb les autoritats del Principat i reconeixerien les constitucions. Un dels punts importants del pacte, que posteriorment els anglesos van incomplir en la pau d'Utrecht, establia que, fos quin fos el resultat de la guerra, Anglaterra donaria protecció als catalans i faria respectar els seus privilegis. L'incompliment del pacte de Gènova va derivar en el que es coneix com el cas dels catalans, un intens debat que va tenir lloc al Parlament anglès i que va enfrontar el partit *tory* i el *whig*. El 1714 van aparèixer dos opuscles a Londres, titulats la "Deplorable història dels catalans" i "Consideració del cas dels catalans", que denunciaven la injustícia que la monarquia anglesa havia comès amb Catalunya.

La guerra de Successió (1702-1714)

ELS PRETENDENTS A LA CORONA DE CASTELLA I DE CATALUNYA-ARAGÓ

BANDOL FILIPISTA

Pretendent **Felip d'Anjou, Felip V.**

Regne de Castella
Regne de França. Lluís XIV de Borbó era nét de Felip III de Castella i avi de Felip V.
Ducat de Baviera. La princesa Maria Cristina de Baviera era la mare de Felip V.
Arquebisbat de Colònia.

BANDOL ALIAT O AUSTRIACISTA

Pretendent **Arxiduc Carles d'Àustria.**

Regne d'Aragó, València i Mallorca. L'emperador Leopold I (Habsburg) era nét de Felip III de Castella i pare de l'arxiduc Carles.
Anglaterra. Reina Anna, darrera representant de la dinastia Estuard.
Regne de Portugal. Ferm aliat d'Anglaterra des del tractat de Westfàlia del 1648, any en què s'independitzà de Castella.

Holanda. Entre el 1689 i el 1702 estava sota la mateixa dinastia que Anglaterra.

Prússia. El rei Frederic de Hohenzollem estava casat amb Sofia Carlota de Hannover.

Principat de Hannover. Hereus de la corona anglesa en virtut de l'Act of Settlement del 1701.

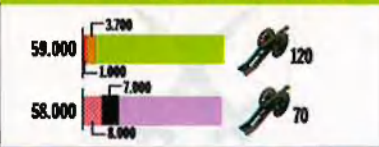
Ducat de Savoia. Temeros de l'expansió francesa i castellana, no volia que les dues corones estiguessin lligades. Curiosament Felip V es casaria amb una germana del duc de Savoia.

LES PRINCIPALS BATALLES EN XIFRES

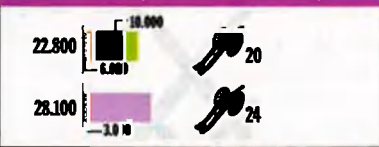
1. BLENHEIM (13 d'agost del 1704)

2. RAMILLIES (22 de maig del 1706)

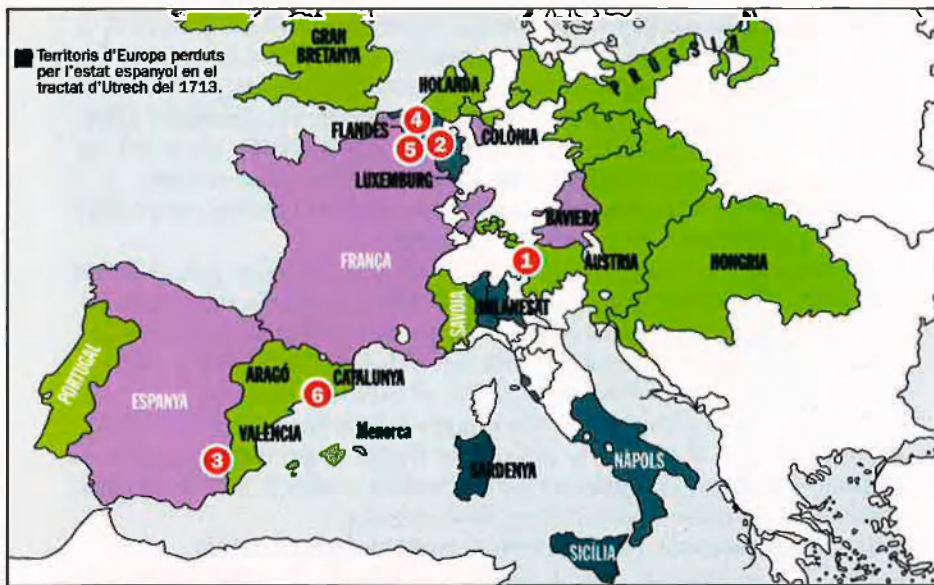
3. ALMANSA (25 d'abril del 1707)

4. OUDENAARDE (11 de juliol de 1708)

5. MALPLAQUET (11 de set. de 1709)

6. SETGE DE BARCELONA (d'abril a setembre del 1714)

EXÈRCIT CATALÀ

- 5.500 homes, entre soldats i homes armats que pertanyen a gremis i confraries i integren la Coronela, a les ordres del conseller en cap. El general Antoni de Villarroel comanda les tropes que defensen Barcelona.

- 7.000 soldats morts, 3.000 dels quals perderen la vida entre el 10 i l'11 de setembre.
- 30.000 bombes cauen sobre Barcelona, destrueixen una tercera part de la ciutat i maten un nombre indeterminat de civils.

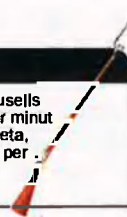
EXÈRCIT BORBÒNIC

- 40.000 soldats espanyols i francesos comandats primer pel duc de Pòpuli i, finalment, pel duc de Berwick.
- 80 canons i 20 morters.
- 14.000 soldats morts, 6.000 dels quals perderen la vida entre el 10 i l'11 de setembre.

L'ARMAMENT

Infanteria

Mosquets amb baioneta colzada: Fusells que permetien disparar dos cops per minut sense necessitat de treure la baioneta, la qual cosa permetia major agilitat per passar del combat de foc al cos a cos propi del combat de xoc.

Artilleria

La utilització de canons pesants encara comportava importants problemes, tant per la qualitat de la fosa com pel transport. La manca de precisió se suplia amb l'efecte psicològic que creava en els enemics.

Cavalleria

De tipus lleuger i sense armes de foc. Manté poca cooperació amb el gruix de la infanteria i la seva missió és desbordar les línies enemigues, perseguir l'exèrcit fugitiu o cobrir la retirada dels propis contingents.

Fortificacions

Donat l'elevat nombre de places fortificades, els setges encara són part important de la guerra. El desenvolupament de l'artilleria comportarà la modificació del tipus constructiu i nous sistemes de setge, com l'estudiat pel francès Vauban i publicat en un tractat del 1704.

LES FLOTES NAVALS

El domini de la mar era dels aliats, gràcies a la potència marítima d'Anglaterra i Holanda. La composició de les flotes variava: Les que s'enfrontaren a final d'octubre del 1702 a Rande (Vigo), amb victòria aliada, estaven formades:

Flota borbònica: 3 galeons de guerra espanyols, 20 galions espanyols de transport i una esquadra de 20 navells francesos: 43 vaixells.
Flota Aliada: 150 vaixells, 50 dels quals eren de guerra (30 anglesos i 20 holandesos)

La flota angloholandesa que el 1704 ocupa Gibraltar la componen 55 vaixells de guerra.

La flota que el 27 de maig del 1704 intenta aixecar Catalunya en favor de l'arxiduc Carles transporta prop de 2.000 homes en 48 vaixells britànics (30) i holandesos (18) sota la direcció del príncep Jordi de Hessen-Darmstadt.

La flota que trasllada l'arxiduc Carles de Lisboa a Barcelona, on arriba el 22 d'agost del 1705, és una de les més nombroses que s'organitzaran durant tot el conflicte: la componen 180 vaixells anglesos i holandesos que transporten uns 8.500 homes.

Font: Antoni Sella
Gràfic: V. PRIETO

“Els aliats eren una aposta guanyadora”

Joaquim Albareda (Manlleu, Osona, 1957) és catedràtic d'Història Moderna a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Com a historiador s'ha especialitzat en la guerra de Successió i en la Catalunya del segle XVIII.

—Per què Carles II, abans de morir l'any 1700, va fer testament en favor d'un Borbó i no d'un altre membre de la dinastia dels Àustria?

—A la cort castellana hi havia un grup de pressió francès que estava enlluernat per la política mercantilista de Lluís XIV, i el veien com el salvador d'una monarquia

en decadència. Una altra raó és que l'ambaixador francès a Madrid va ser més hàbil que l'ambaixador de Viena. Tampoc està clar si va ser el rei, possiblement amb les facultats mentals molt deteriorades, qui ho va decidir.

—Per què els catalans, si bé inicialment havien acceptat Felip V, van canviar de parer i van donar suport a l'arxiduc Carles d'Àustria?

—Els catalans van acceptar Felip V perquè aquest, aconsellat per Lluís XIV, va voler evitar un conflicte a Catalunya i va jurar les constitucions, cosa que no havien fet els Àustria al llarg dels cent anys anteriors. Poc després, però, els catalans es van adonar que el rei no complia el jurament i es van considerar alliberats de retre-li obediència. El pacte amb els anglesos també té a veure amb els negocis d'aiguardent que Crowe mantenia amb els comerciants catalans.

—Què pretenien els anglesos signant un pacte amb els vigatans, uns nobles que no representaven el Govern de Catalunya?

—Els anglesos van acceptar aquesta forma anòmala de pactar perquè tenien molt interès a assegurar-se un aixecament dins la Península. Els vigatans, de fet, eren el braç armat de l'austriacisme català i gaudien d'un gran prestigi adquirit lluitant contra els francesos en la guerra dels Nou Anys, entre 1689 i 1697.

—Què significava per als catalans, doncs, el pacte de Gènova?

—En aquell context, tenint en compte el potencial marítim i econòmic del bàndol aliât, així com el fet que els aliats tenien règims parlamentaris, significava la garantia d'apostar pels guanyadors i d'obtenir el reconeixement de les constitucions, de les quals el pacte parlava disset vegades.

—Per què els anglesos van incomplir el pacte amb els catalans?

—El 1710 hi va haver un canvi de govern a Anglaterra i els *tories* van pujar al poder. Immediatament, van engegar una campanya per sortir de la guerra, amb l'argument que costava massa diners. Abans del nomenament de l'emperador Carles i de la pau d'Utrecht ja havien arribat a un acord secret amb França. Així van obtenir beneficis comercials i també Menorca i Gibraltar.

—Quina repercussió va tenir per a Catalunya i la Corona d'Aragó la pau d'Utrecht?

—La liquidació definitiva d'una monarquia composta, basada en unes estructures jurídiques diverses. La pau d'Utrecht va donar carta blanca a Felip V per instaurar una monarquia unitarista i absolutista.

—El cas dels catalans va tenir molta importància en la política anglesa?

—Quan els *whigs* van tornar al poder, un cop acabada la guerra, van engegar una comissió d'investigació per esbrinar per què els *tories* havien incomplert el pacte. Els cas dels catalans va ser una espina en la política anglesa durant molts anys, però els acords comercials van pesar més.

això, preferien l'arxiduc Carles d'Àustria a la corona espanyola. D'altra banda, com assenyala l'historiador Joaquim Albareda, Anglaterra i Holanda, dues grans potències marítimes, es van ado-

nar que Felip V atorgava massa avantatges comercials als francesos, tant a la Península com a Amèrica.

Les primeres batalles de la guerra es van produir al nord d'Itàlia i van conti-

nuar en diferents indrets d'Europa durant els anys següents. El 1704 les tropes austriacistes van fracassar en el seu intent d'ocupar Barcelona, i aquest daltabaix, en certa manera, va fer decidir els aliats a buscar el suport dels seus partidaris a l'interior. A la fi del 1705, un cop aconseguit el desembarcament a Altea, els exèrcits del ja proclamat rei Carles III van conquerir Barcelona i València, es van estendre per la Península i fins i tot van arribar a Madrid. Les coses, però, es van capgirar en favor de Felip V el 25 d'abril de 1707, quan el seu exèrcit, comandat pel duc de Berwick, obtenia una important victòria a la batalla d'Almansa i s'assegurava, així, el control dels regnes de València i Aragó.

Els anys següents, mentre Felip V i Carles III pugnaven per dominar Espanya, els aliats guanyaven importants batalles a Europa i posaven Lluís XIV de Borbó, rei de França, gairebé contra les cordes. D'altra banda, l'abril de 1711 Carles III va heretar l'imperi austríac, cosa que no va agradar als aliats, recelosos del poder que l'emperador acumularia si regnava també a Espanya. Per totes aquestes raons, el 1713 els Àustria i els Borbó van acordar la pau a Utrecht. En virtut d'aquesta pau, hi va haver un nou repartiment territorial a Europa i, sobretot, es va decidir la sortida de l'exèrcit aliât del Principat. Tanmateix, els catalans, sols davant Felip V, van continuar lluitant per les seves llibertats.

La negativa dels catalans a capitular, tal com assenyala Joaquim Albareda, era molt lògica en aquell context. Els catalans no hi tenien res a perdre, ja que sabien que no hi havia negociació possible amb Felip V i eren conscients de la repressió que aquest havia engegat contra valencians i aragonesos. A més, fins al darrer moment van tenir l'esperança d'una intervenció aliada al seu favor. De fet, l'agost de 1714 va morir la reina Anna d'Anglaterra, i el seu successor, Jordi I de Hannover, després de rebre els representants catalans, va donar ordres als seus ambaixadors a París de demanar a Lluís XIV que Barcelona no fos assaltada i que s'obris una negociació. La mediació, però, no va arribar a temps. La guerra de Successió va tenir el punt final l'11 de setembre del 1714, amb la caiguda de Barcelona.

Xevi Camprubi